

Dr hab. Ewa Maria Marciniak

Warszawa, 1 września 2022r.

Wydział Nauk Politycznych

i Studiów Międzynarodowych

Uniwersytet Warszawski

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgra Bartosza Sitka, *Teoria i praktyka prowokacji politycznej w Internecie*, ss. 309

Promotor: prof. UŚ dr hab. Mariusz Kolczyński

Uwagi wstępne

Problematyka podjęta przez mgra Bartosza Sitka stanowi ważny element refleksji nad istotą i mechanizmami prowokacji politycznej realizowanej w przestrzeni Internetu. O ile na polskim rynku naukowym odnaleźć można publikacje odnoszące się do problematyki prowokacji politycznej i kwestii stanowiących otoczenie kulturowe, czy szerzej społeczne tego zjawiska o tyle połączenie a nawet próba syntezy prowokacji i sieci, stanowi interesujące wyzwanie dla Autora, umożliwiające eksplanację polskiej przestrzeni komunikacji politycznej, zaś dla czytelnika jest interesującym poznawczo doświadczeniem. Pogłębiona analiza zjawiska prowokacji politycznej, zilustrowana konkretnymi przykładami jest dobrze zrealizowanym zadaniem badawczym, co już na wstępie należy uznać za atut tej rozprawy.

Podjętą problematykę należy ponadto uznać za aktualną i potrzebną dla rozwoju refleksji naukowej. Sygnalizowany w tytule problem badawczy jest istotny dla poszerzania pól badawczych w naukach społecznych, sprzyja pogłębieniu badań integrujących subdyscypliny w obrębie tych nauk.

Przedłożona do recenzji praca doktorska jest nowym i aktualnym spojrzeniem na kwestie prowokacji politycznej i jej specyficznych mechanizmów wyznaczanych przez nowe media. Sądzę zatem, że Autor niejako konfrontuje to, co jest dobrze rozpoznane, względnie uniwersalne, czyli zjawisko prowokacji politycznej, z tym co specyficzne, aktualne

i wyznaczane rozwojem technologicznym przestrzeni komunikowania politycznego.

Docenić należy zatem zdolność Autora do prowadzenia badań usytuowanych w klasycznej problematyce politologicznej i identyfikowania nowych zjawisk, których eksploracja przyczynia się do kreowania nowych obszarów badań (w dyscyplinie nauki o mediach i komunikacji społecznej) a przede wszystkim daje odbiorcy nowe kwantum wiedzy. Mówi o tym sam Autor we wstępie do pracy, zaznaczając, iż (...) praca została poświęcona możliwościom, jakie Internet i cyfrowość otwierają przed prowokacją polityczną (s.4).

Przyjętą do recenzji rozprawę oceniam według kryteriów odnoszących się do:

- założeń pracy, jej struktury i problematyki badań oraz aspektu metodologicznego
- stosowanego aparatu pojęciowego i kategoryjnego
- doboru źródeł
- formalnej oceny pracy.

Założenia pracy, jej struktura, problematyka badań oraz aspekt metodologiczny

Recenzowana praca składa się z czterech rozdziałów, wstępu, zakończenia, bibliografii i jednego załącznika. Taka struktura jest zasadniczo standardowa, stosowana w dysertacjach doktorskich. Autor zastosował układ problemowy, ujęcie językowe tytułów poszczególnych rozdziałów jest odzwierciedlone w ich treści. Adekwatność tytułów rozdziałów do treści uznaję za istotny walor tej pracy. Choć w tym miejscu zgłaszam uwagi polemiczne, co do sformułowań tytułów podrozdziałów. Oczywiście można przyjąć, że tytuł rozdziału określa z jednej strony kontekst merytoryczny, z drugiej zaś aspekty omawianego w podrozdziale zjawiska, jednak pozwalam sobie być zwolenniczką maksymalnego doprecyzowania językowego, i tak na przykład, mimo iż tytuł rozdziału sugeruje, że kwestie demagogii, akredytacji, czy dyskredytacji są prezentowane zgodnie z koncepcją Mirosława Karwata, to jednowyrazowe tytuły, moim zdaniem wymagają doprecyzowania, głównie po to, by pokazać specyfikę Karwatowskiego rozumienia akredytacji, dyskredytacji, itd. Tym samym Autor mógłby szerzej omówić kwestie polemiczne, czy dyskutować z rozumieniem tych pojęć prezentowanym przez Karwata.

W części wstępnej Autor wskazuje na cele pracy oraz umiejscawia podjętą problematykę na tle dotychczasowych badań. To dobry pomysł, bowiem uzmysławia fakt usytuowania badań w ich otoczeniu merytorycznym i metodologicznym. Ogólnie rzecz ujmując Doktorant prezentuje tutaj swój zamysł badawczy oraz sposób jego naukowej realizacji. Szczególnie

dużo miejsca poświęca opisowi i wyjaśnieniu tzw. sytuacji problemowej, wyjaśnia dlaczego cyfrowy kontekst prowokacji politycznej jako działania komunikacyjnego powinien być na nowo badany. Mgr Bartosz Sitek określa podstawowy cel pracy, wskazując, że jest nim (...) „próba ukazania możliwej korelacji między rozwojem nowoczesnych technik komunikowania (...) a stosowaniem prowokacji politycznej (...)”s.11.

Autor formułuje również pięć szczegółowych celów i siedem hipotez. Nie mam istotnych wątpliwości co do przyjętych hipotez, ich poprawności językowej, metodologicznej i merytorycznej.

Nie mam również wątpliwości co do poprawnej struktury pracy i podziału treści. Rozdział 1. *Internet – tło społecznokulturowe i cyfrowość technik komputerowych* ma za zadanie wprowadzenie do problematyki badań. Jest tu naświetlona zarówno historia Internetu, jego społeczny charakter, jak i istota społeczeństwa sieci. W rozdziale tym są prezentowane treści systematyzujące problematykę, w jakimś stopniu sprawozdawcze, choć nie brakuje refleksyjności odnośnie do związków procesów komunikowania i technologii. Autor nie stroni również od analitycznego ujęcia komunikowania zapośredniczonego komputerowo (s.61), sygnalizuje społeczne konsekwencje tego stanu rzeczy. Rozdział ten jest atrakcyjny poznawczo, dodatkowo świadczy o dobrym rozpoznaniu badanej problematyki. Podkreślić tu trzeba też, że rozważania te są osadzone w dobrze dobranej, aktualnej literaturze przedmiotu.

Rozdział 2. *Działania polityczne, zachowania polityczne i Internet* jest próbą zdefiniowania i jednocześnie wskazania różnic między działaniem i zachowaniem politycznym. Autor przytacza dotychczasowe badania w tym zakresie, powołuje się na znane, funkcjonujące w literaturze przedmiotu konceptualizacje. Mimo niejednoznacznych doniesień naukowych odnośnie do zakresów semantycznych tytułowych pojęć Autor zasadniczo poradził sobie z analizą literatury, potrafił wskazać podstawowe różnice i ich teoretyczne osadzenie – co jest szczególnie cenne, bowiem jest świadectwem świadomego stosowania wskazanych zagadnień. Brakuje mi w tym rozdziale powołania się na Jurgena Habermasa, choć w bibliografii Habermas widnieje. Docenić trzeba umiejętność połączenia omówionej koncepcji zachowań i działań politycznych z komunikacją polityczną w Internecie. Doktorant odnosi się dość szczegółowo do zjawiska aktywności politycznej, bardzo dobrze porusza się w tej problematyce, a Jego rozważania cechuje duży stopień dojrzałości i dylematywności, co uznaję za ważny atut tego fragmentu wywodu.

Kolejny rozdział *Siatka pojęć niezbędna do zrozumienia fenomenu prowokacji politycznej* – w mojej opinii jak najbardziej zasadny, nie mniej nie przemawia do mnie ujęcie językowe tytułu tego rozdziału. Podzielim natomiast jego sens merytoryczny i logiczny. Bo oto bowiem Autor zmierzył się z rekonstrukcją podstawowych kategorii i pojęć i to swoiste „rusztowanie” kategoryjne jest niezwykle obszerne ilościowo (ponad 100 stron) i zakresowo. Autor zaczyna od analizy pojęcia władzy i wpływu, poprzez rozważania na temat socjalizacji politycznej, świadomości społecznej i postaw, do kultury politycznej. Są to niezwykle obszerne zagadnienia, omówione w tej dysertacji stosunkowo pobieżnie. Zagadnienia właściwe dla psychologii politycznej stanowią szeroko rozumiane tło teoretyczne dla wyjaśniania zjawiska prowokacji, podobnie jak ujęte w kolejnym podrozdziale zagadnienia manipulacji w dyskursie publicznym, w tym kluczowe mechanizmy i narzędzia manipulacji.

Dodatkowo Autor posługując się siatką pojęciową zaproponowaną przez Mirosława Karwata rekonstruuje zjawisko prowokacji, ustanawiając dla niej swoiste otoczenie semantyczne. Rozdział trzeci jest więc merytorycznym kontekstem dla podjętych badań weryfikujących przyjęte hipotezy.

Rozdział 4. *Analiza źródeł internetowych pod kątem stosowania prowokacji politycznej* ma charakter empiryczny, bowiem w nim Autor przedstawia prowokacje polityczne na dwóch profilach na Facebooku – Minimalistyczna Satyra Ahmeda Goldsteina i Sztuczne Fiołki oraz na kanale Youtube Tygodnika Nie. Doktorant zbadał 1536 wpisów, które następnie zostały zakodowane według przygotowanego klucza kategoryzacyjnego. Podkreślić trzeba, że Autor oprócz standardowych kategorii badał również specyficzne, czyli potencjał prowokacyjny wpisów oraz pierwiastek prowokacji. Zwłaszcza tej ostatniej kategorii należy się szczególna uwaga i uznanie, gdyż Doktorant zaproponował dziesięcio-kategoryjną matrycę (...), „która pozwoliła zakodować występującą w każdym wpisie treść” (s.232). Zaznaczyć przy tym trzeba, że Doktorant zdaje sobie sprawę zarówno z potencjału analitycznego tej matrycy, jak i z jej ograniczeń.

Generalnie rzecz ujmując zebrany materiał badawczy został poddany testowaniu statystycznemu, które pozwoliło Autorowi na wskazanie różnego rodzaju zależności a przede wszystkim na zobrazowanie problematyki związanej z głównym celem pracy czyli zobrazowaniem rodzaju przedstawianych treści politycznych, ich potencjału prowokacyjnego oraz szczegółowych pierwiastków prowokacji. Rezultaty badań są szczegółowo opisane, a na

ich podstawie Autor wyprowadza konkretne wnioski. Rozdział ten wskazuje na wysoki poziom umiejętności analitycznych Doktoranta.

Pracę wieńczy *Zakończenie*, w którym Autor odnosi się do poszczególnych celów badawczych oraz weryfikacji vs falsyfikacji przyjętych hipotez (choć Autor prezentuje pogląd, że jedna z hipotez została częściowo zweryfikowana). W zakończeniu mgr Bartosz Sitek ponownie udowadnia, że jest refleksyjnym badaczem, potrafi badania zaplanować, dokonać analizy i syntezy ich wyników, być krytycznym wobec metod badań i ich rezultatów. Mogę z pewnością konkludować, że Autor prezentuje w tej części uogólniony, syntetyczny ogląd podjętej problematyki, jeszcze raz wykazuje, że temat prowokacji politycznej w cyfrowym świecie jest znakomicie przez niego rozpoznany.

W związku z powyższym, warto podkreślić, że w recenzowanej pracy doktorskiej mgr Bartosz Sitek zaprezentował warsztat badacza nauk społecznych, umiejętnie łącząc wiedzę z zakresu psychologii politycznej z wiedzą i umiejętnościami analitycznymi i syntezującymi z zakresu nauk o mediach i komunikacji społecznej.

Całość wywodu jest skonstruowana w sposób logiczny, choć przeważają w sensie ilościowym aspekty teoretyczne, które według mojej opinii – można było istotnie zredukować.

Reasumując, przyjęta struktura pracy, jest adekwatna do założeń badawczych recenzowanej dysertacji. W kontekście metodologicznym należy podkreślić, że Autor zademonstrował wysoki poziom zarówno warsztatu badawczego, jak i wysoki poziom umiejętności analizy i syntezy materiału badawczego. Treść tej pracy świadczy o wysokim poziomie rozeznania w przedmiotowej problematyce oraz umiejętności osadzenia własnych badań empirycznych w kontekstach teoretycznych. Autor wykorzystuje do tego aktualny dorobek badaczy zakresie prowokacji politycznej i komunikowania cyfrowego. Ponadto prezentowane analizy mają charakter oryginalny i innowacyjny.

Podjęta w dysertacji problematyka badawcza jest istotna z punktu widzenia rozważań teoretycznych, ale przede wszystkim niezwykle cenne jest to, iż Autor dostarcza materiał empiryczny, który może być podstawą kolejnych badań zwłaszcza o charakterze porównawczym bowiem zjawisko prowokacji politycznej jest nieustannie ważną częścią komunikowania politycznego wytwarzanego przez podmioty polityki.

Atutem recenzowanej pracy jest fakt, iż problematyka badawcza spełnia kryteria aktualności i uzupełnia literaturę przedmiotu. Podkreślić chcę, że prezentowane wyniki badań empirycznych są omówione w sposób należyty i przemyślany. Ponadto wyraźnie odnoszą się do przyjętych celów badań i hipotez, zaś walor ilustracyjny tych badań jest niezwykle istotny. Mgr Sitek ma umiejętność wydobywania z własnych badań konkluzji i wniosków, o czym świadczy konstrukcja rozdziału empirycznego i zakończenia.

Ponadto, z pełnym przekonaniem twierdę, że w warstwie metodologicznej oceniana dysertacja spełnia standardy pracy doktorskiej. Autor prezentuje warsztat metodologiczny na adekwatnym do etapu rozwoju naukowego poziomie, zdaje też sobie sprawę z charakteru wniosku na podstawie zrealizowanych badań.

Chcę również podkreślić, że praca doktorska mgr Sitka spełnia wymogi obiektywizmu naukowego i rzetelności wyводу naukowego

Aparat pojęciowy i kategoryalny

Podstawowe pojęcia i kategorie są wyeksponowane i poprawnie wyjaśnione. Autor przedstawia sposoby rozumienia i interpretacji takich pojęć jak: władza i wpływ, socjalizacja polityczna i kultura polityczna, komunikowanie polityczne oraz pojęcia i kategorie rozszerzające pole semantyczne prowokacji politycznej lub/i stanowiące jej otoczenie semantyczne. Prezentacja tych pojęć i kategorii jest dokonywana na podstawie analizy dotychczasowych badań, Autor nie tylko je przedstawia, ale również krytycznie interpretuje. Oznacza to, że Doktorant ma zdolność do rekonstruowania pojęć i kategorii, a także do ich krytycznej, czasami twórczej interpretacji. Magister Sitek jawi się nie tylko jako kompetentny badacz a wręcz jako badacz z dużym doświadczeniem w pozyskiwaniu, selekcji i analizie materiału empirycznego. Interesujące jest umiejętne tworzenie przestrzeni badawczych z wykorzystaniem fundamentów dwóch dyscyplin naukowych. Oznacza to, że cechą tej rozprawy jest eksplorowanie nowych pól badawczych, co dodatkowo daje interesujące poznawczo rezultaty. Nie mniej można zauważyć, że niektóre zagadnienia są intelektualnie bliższe Doktorantowi – uważam, że należą do nich szeroko rozumiane zagadnienia medioznawcze, co uznaję za naturalny stan rzeczy. Natomiast kwestie odnoszące się do zagadnień z obszaru psychologii politycznej są w większym stopniu rekonstruowane

„sprawozdawczo” – ale poprawnie z zachowaniem reguł cytowania, czy wykorzystywania do własnego wywodu ustaleń badawczych prezentowanych w literaturze przedmiotu.

Język rozprawy jest poprawny, jasny i klarownie oddający intencje Doktoranta. Czytelnik nie doświadcza znużenia lekturą tego tekstu. Wręcz z każdym rozdziałem pojawiają się interesujące poznawczo ustalenia, przybliżające czytelnikowi zjawisko prowokacji politycznej, jej mechanizmy i specyfikę wynikającą z nowych technologii.

Dobór źródeł

Autor wykorzystuje monografie, artykuły naukowe w czasopismach oraz rozdziały w pracach zbiorowych o zróżnicowanym charakterze. Ta różnorodność i obszerność jest niewątpliwie atutem – świadczy o rozległej wiedzy, erudycji i umiejętnościach intelektualnych Doktoranta. Mgr Bartosz Sitek wykorzystał aż 369 pozycji literatury przedmiotu i blisko 50 źródeł internetowych.

Na korzyść Autora przemawia fakt, iż na liście wykorzystanej literatury znajdują się kluczowe dla podjętej problematyki monografie i artykuły naukowe, w tym monografie i artykuły angielskojęzyczne. Podkreślić trzeba, że ważnym źródłem, na podstawie którego praca zyskuje miano oryginalnej, są badania mediów społecznościowych.

Formalna ocena pracy

Od strony formalnej nie mam zastrzeżeń. Język pracy jest klarowny, o czym wspominałam wcześniej, przypisy sporządzone zgodnie z przyjętymi regułami. Bogata, prawidłowo uporządkowana bibliografia również stanowi atut tej pracy. Tabele i wykresy są czytelne, dobrze odzwierciedlają materiał empiryczny zaprezentowany w pracy. Całość pracy napisana jest z dużą kulturą językową i edycyjną. Zdarzają się drobne literówki czy potknięcia stylistyczne, co nie zmienia wartości merytorycznej pracy.

Wnioski końcowe

Podjęta problematyka prowokacji politycznej w Internecie jest wciąż kluczowa nie tylko dla poszerzania pól badawczych nauk społecznych, ale również ma znaczenie dla wnikliwego rozpoznawania praktyki politycznej i zjawisk, które ją konstytuują. W toku badań własnych mgr Bartosz Sitek potwierdził i rozszerzył opisane i wyjaśnione w literaturze światowej i polskiej mechanizmy i cechy prowokacji politycznej w mediach społecznościowych.

Ustawa o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 r. (Dz.U. Nr 65, poz.595, z późn.zm. – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawa o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw – DZ.U.Nr 84, poz.455, w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 października 2011 r.) w artykule 13, pkt 1 zawiera stwierdzenie, że rozprawa doktorska, przygotowana pod opieką promotora, powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego lub artystycznego oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej lub artystycznej, a także umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej”.

Uważam, że recenzowana rozprawa **Bartosza Sitka** *Teoria i praktyka prowokacji politycznej w Internecie* ma charakter oryginalny, spełnia wymienione w ustawie wymagania, a jej Autor wykazał się stosowną wiedzą teoretyczną w zakresie dyscypliny naukowej nauki o mediach i komunikacji społecznej. W związku z tym przedkładam wniosek, aby dysertacja mgra Bartosza Sitka została dopuszczona do dalszego etapu postępowania w przewodzie doktorskim.

Ewa Mamińska